

הרב עמיחי כנרתי

גלה כבוד מישראל

מעט נטפי דמעות אחר מיטתו של מורנו
הראשל"צ הגר"מ אליהו זצ"ל

בתשובות הראשונים¹ נמצא כתוב, שנהגו בשבוע שיש בו הספד לת"ח לקרוא להפטרה את הפרק בתנ"ך "גלה כבוד מישראל" (שמ"א ד, כא) במקום הפטרת השבוע הרגילה. בפטירת מורנו עטרת הדור היתה לרבים הרגשה שאכן "גלה כבוד מישראל", כבוד התורה, העם והארץ.

מורנו זכה להיות אחד מגדולי הדור מכח תורתו, קדושתו ומנהיגותו. בקי וחריף בכל מכמני התורה, נגלה ונסתר כאחד. מפורסם היה ביחוד בכח פסיקתו בהלכות טהרת הבית, ואף כתב בענין זה את ספרו המעולה "דרכי טהרה" (מהדורה ראשונה אלול תשד"מ).

בדרך כלל בשיעוריו לכלל הציבור (להבדיל מהשיעורים שמסר ב'כולל' שלו) היה רבנו

מקפיד לדבר בשפה ברורה דברים פשוטים ונעימים, כדי שכולם יבינו. אבל פעם בשנה, בי"ג באלול, יום השנה לפטירת מורו ורבו ומטווה דרכו בעל ה"בן איש חי", היה מעביר שיעור בבית הכנסת סמוך לשוק "מחנה יהודה" גדוש בחריפות ובקיאיות גדולה. 'מראי המקומות' לשיעור היוו רשימה ארוכה, החורזת מהגמרות דרך הראשונים המפרשים והפוסקים ועד לתשובות האחרונים. פעם זכיתי להשתתף במעמד עצום זה של כבוד התורה, ולא אשכחנו. זה גם מלמד כמה היה צריך מורנו

1 כ"כ בשם רב סעדיה גאון הרי"ף גיאות הלכות אבל, רמב"ן בתורת האדם שער האבל ענין שבתות ויו"ט, אבודרהם סדר פרשיות והפטרות, וכן נמצא בתשובת רב האי גאון שנדפסה בשו"ת חכמי פרובינציה סי' מב אות קיב.

זצ"ל למידת הצניעות כדי להסתיר במשך רוב הזמן את כח תורתו, כשעיקר עמלו היה עם יהודים פשוטים החפצים בתורה.

זכורני שמורנו הגיע פעם לחידון תורני שהתקיים בעיר צפת. הבחורים נשאלו בשלב הפומבי שאלות בענין החידון, ולאחר שנקבעו הזוכים עלה מורנו לדבר. המפתיע היה שלא דרש בענייני הפרשה או בשבח הזוכים וכד', אלא דיבר בהתפעלות רבה על כך שאחד מהמתמודדים קיבל שאלה, חשב מעט וענה בפשטות: "איני יודע". מורנו התפעל מאוד מכך שאותו מתמודד לא ניסה לענות בכל זאת איזו תשובה אלא לא בוש לומר ברבים בפשטות: "איני יודע", ועל כך נשא את דבריו וריגש את השומעים.

לצד הענוה היה יודע גם לעמוד בתקיפות כשראה לנכון לעמוד על משמרת הדת. היה עמו שילוב מיוחד של אצילות ושלוש עם חריפות וחדות. כידוע מורנו סבר שהעוגיות שנקראות "מצה עשירה" אסורות לאכילה בפסח אף לספרדים, מפני שקיים חשש שמעורב בהן מעט מים ולכן הן מחמיצות², והיה זועק על כך מרה למרות שידע שאין דבריו לרצון לרבנים גדולים אחרים; ואכן רבים בציבור קבלו את דעתו³. אין רצוננו לדון כאן בסוגיא זו ופולמוסה, שהרי יש שמכשירים עוגיות אלו וסברתם עימם, ויש אף רבנים שחתומים על ההכשר לעוגיות אלו, אלא רק לשם דוגמא הבאנו זאת. וכך דרכם של גדולי ישראל האמיתיים להרבות שלום בעולם, וכשנצרך להעמיד הדת על תילה עומדים על דעתם מבלי לשאת פנים לאיש.

כך לגבי שימוש בפלטה חשמלית בשבת, דעת רבנו היתה שלשיטת השו"ע (סי' רנג סוף סע' א) שקדירה שנוגעת בגחלים נחשב להטמנה אע"פ שהקדירה מגולה מכל צידיה⁴ – גם פלטה חשמלית נחשבת כגחלת, ואסור אפילו להשהות עליה תבשילים מבעוד יום. ע"פ דבריו הזדרזו אנשי מעשה ופיתחו פלטה חדשה, שיש בה שתי שכבות בהפרש גובה של אצבע וחצי ביניהן. ואע"פ שרבים מקילים בזה⁵, מ"מ רבינו לא חשש לומר דעתו דעת תורה גם כשאינה כפי המנהג הרווח.

בשאלות ציבוריות שעמדו על הפרק היה רבינו עומד בגאון על משמר כבוד האומה וארצה. רבינו הביא את דברי משה למלך אדום: "ונצעק אל ה' וישמע קולנו,

2 ראה בשו"ע סי' תסב סע' א, ב ונו"כ שם.

3 ואסר מורנו לקנות עוגיות אלו ולאוכלם אף בערב פסח, כדי שלא לסייע לייצרנים, וכדי שלא יבואו לאוכלם בתוך פסח! (וע"פ ספרו של הרב עידו אלבה שליט"א "מצה עשירה", קרית ארבע תשס"ג, עמ' 271-272. הספר הנ"ל מוקדש לבירור סוגיה זו, ומכריע שהעיקר כרבנו הגרמ"א זצ"ל).

4 הרמ"א שם כתב שמנהג האשכנזים להקל בזה.

5 כ"כ בשו"ת יביע אומר (או"ח ח"ו סי' לב אות ה) ש"שהאש זורמת בחוטי החשמל שבתוך הפלאטה, ואויר מפסיק ביניהם לפחית העליונה של הפלאטה, ופח הפלאטה עצמו חוצץ בין האש שבחוטי החשמל לקדירה".

וישלח מלאך ויוציאנו ממצרים" (במדבר כ, טז), והיקשה איך משה הענו מכל האדם אשר על פני האדמה מכנה את עצמו "מלאך"? מוכח מכאן, טען רבינו, שאמנם הגאווה אסורה, אבל כנגד האויב מותר להתגאות, וכך צריך לנהוג מנהיג ישראל מול העמים, וגאווה זו אינה גאוותו הפרטית אלא גאוות העם⁶. והיה רבינו נאה דורש ונאה מקיים בהנהגתו הציבורית.

כמה מידות טובות וישרות היה אפשר ללמוד ממורנו זצ"ל! סיפר אחד מהמשמשים בקודש, ר' אורן בן דוד הי"ו מהישוב בית אל, שפעם עסק בהחזרת הספרים שהיו על שולחן לימודו של רבינו למקומם, והיה רבינו זוכר בדיוק כל ספר היכן מקומו בספריה. וכשהגיע לספר "מסילת ישרים" אמר לו רבינו שספר זה אין משיבים לארון, אלא תמיד נמצא הוא לידו על השולחן ללימוד ולזיכרון. תדיר היה החיך על פניו מתוך שמחת מצוה פנימית, והיה משתדל ללכת בדרכיו של הקב"ה: "להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים" (ישעיהו נז, טו), לעזור ולסייע לקשי יום. היה מאיר פנים לכולם, בחינת "טוב המלבין שינים לחבירו ממשקהו חלב".

מורנו נהג כבוד בכל אדם, "איזהו מכובד המכבד את הבריות", וביחוד בתלמידי חכמים. מורנו היה מגיע דרך קבע לעצרת "יום ירושלים" בישיבת מרכז הרב, והיה בתחילת דרשתו מפרט בכבוד את כל הרבנים החשובים שעל הבימה: "כבוד הרב הגדול, מעוז ומגדול, ראש אבות בתי דינים" וכו' וכו', כך בזריות מנה שבחו של כל אחד לחוד, ורק אח"כ התחיל לדרוש מעניני דיומא. חז"ל העידו על מעשה שנעשה בשביל "לעשות נחת רוח לנשים" (חגיגה טז, ב), ורבינו לקח כלל זה לעיקר, לעשות נחת רוח לכולם מגדול ועד קטן.

סיפר בנו של רבינו, שביום שישי אחר הצהריים היה רבינו הולך בקביעות מהבית למקום נעלם, וכשעקב אחריו פעם גילה שהוא הולך לבית ההלוויות, כדי לסייע בטהרת המתים שנפטרו בשעות אלו ואין כמעט אנשים שמעוניינים לטפל בהם. רבים היו חסדיו עם הבריות שעשה בהצנע, ורק יודע תעלומות יודעם עד תכליתם. זכה רבינו להיות מקובל על כל גווי הציבור, אשכנזים וספרדים, בני תורה ומסורתיים, בעלי כיפות סרוגות וחרדים. הג"ר מאיר מזוז שליט"א, ראש ישיבת 'כסא רחמים', הגדיר באופן ממצה את רבינו: "הגאון רבי מרדכי אליהו זצ"ל היה גאון באהבת ישראל ובאחדות עם ישראל"; בכך דרך בדרכו של רעו המבוגר ממנו רבי שלמה זלמן אויערבך זצ"ל, וקיים בעצמו "בשלום ובמישור הלך עמי", ו"חבר אני לכל אשר יראוך".

יהי רצון שתעמוד לכל ישראל זכותו עד יקוצו וירננו שוכני עפר, ובילע המוות לנצח ומחה ה' אלוקים דמעה מעל כל פנים.

6 וכעין זה כתב הגר"ז סורוצקין זצ"ל בפירושו "אזניים לתורה" שם. כדוגמא ניתן לתת את מעשהו של הראשל"צ הגר"י ניסים זצ"ל, שסירב לפגוש את האפיפיור, כשאותו רשע ביקר בארץ כשהוא מסרב להכיר במדינת ישראל.